

Вербалізація концептуальної категорії «простір» у мовомисленні А. Кичинського та П. Перебийноса

В. Є. Белінська

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків, Україна
Corresponding author. E-mail: valerybelinska@gmail.com

Paper received 25.03.20; Accepted for publication. 16.04.20

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2020-225VIII67-01>

Анотація. У статті проаналізовано особливості просторового опису в текстах українських поетів А. Кичинського та П. Перебийноса. Досліджено використання темпоральних елементів – концептів «дорога», «простір», «час», які не лише описують довколишні реалії, але й реалізують авторські інтенції. Визначено роль топонімів й астронімів як конкретизаторів авторського мовомислення, зокрема автобіографічного характеру. Зроблено компаративістський висновок, що в обох поетів простір тісно пов'язаний із часом, а тому набуває ознак мінорності.

Ключові слова: А. Кичинський, П. Перебийноса, категорія «простір», концепти «дорога», «простір», «час».

Вступ. У межах загальної категорії темпоральних ознак визначаються дві рівноважні складники – категорії «час» і «простір», які часто перемижені в одному поетичному контексті, оскільки мають спільну ознаку тягlostі. Просторові й часові контексти наповнюють поетичні твори відповідно до авторських інтенцій. Так, аналізуючи ідіостиль П. Перебийноса, дослідники називають митця «одним із найцікавіших сучасних поетів», хоча його творчий досвід сягає ледь не середини минулого століття – в описах його життєвого шляху акцентується й на даті народження – 6 червня 1937 року – «жахного року, коли маховик сталінських репресій набирав свого найбільшого розмаху і величезну радянську імперію потрясли зловісні політичні процеси, коли люди перебували у стані стагнації й страху» [19, с. 4]. До того ж 6 червня – день народження Пушкіна, тобто наявна астрологічна значущість. Можливо саме тому поет категорії «час» надає концептуального значення – від характеристики минулого до індивідуальних інтенцій, зумовлених віковими мотивами.

Короткий огляд публікацій за темою. У статті «Концепт шляху в українській мові: поєднання ідей простору і руху» (1997) дослідниця Т. Радзівська розглядає особливості вживання в українській поезії концепту «шлях», адже він охоплює цілий смисловий простір [15], у якому, за словами А. Приходько, реалізуються найрізноманітніші понятійно-дефініційні ознаки – частина природної сфери, простір для руху, елемент «альтернативних» просторів, сфера цілеспрямованої діяльності людини, життєвий цикл, об'єкт ландшафту [14, с. 35]. Тобто елементи категорії «простір» відзначаються широким семантичним обсягом, що відповідає реалізації авторських інтенцій. До цього додамо зумовленість специфіки вираження просторових стратегій поетів специфікою їхньої мовної картини світу (далі – МКС).

Мета. Відповідно до наведеного вище ставимо за мету проаналізувати особливості вербальної реалізації категорії «простір» питомими представниками української МКС – поетами «двох століть» А. Кичинським і П. Перебийносом, які територіально репрезентують Херсонщину та Вінничину. Більш конкретно маємо дослідити використання концептів «дорога», «простір», «час» у площині як опису ландшафту та довколишнього світу, так й авторських інтенцій; роль топонімів

й астронімів як конкретизаторів авторського мовомислення.

Матеріали та методи. Для цього використовуємо методи компаративістського аналізу, описовий, контекстний аналіз (у дослідженні метафор), функціональний (використання мовних одиниць у реалізації авторських інтенцій).

Результати та їх обговорення. Переходячи до категорії «простір», відразу зазначимо взаємопов'язаність її з категорією «час» – і не лише через окремі спільні вербальні елементи, але й через семантичні зв'язки. Так, в А. Кичинського спостерігаємо ситуацію, коли ядерний елемент *час* у контенті не має конкретного власне часового наповнення: «*Стогне простір, привалений часом. // І залізом посвистує смерть*» [9, с. 29]. У цьому разі більшою мірою описується просторовий компонент темпоральної площини, отримуючи негативне нашарування через відповідно конотовану метафоричну конструкцію «*залізом посвистує смерть*» (із загальною семантикою війни, у межах якої смерть є постійною ознакою).

Категорія «простір» у текстах аналізованих нами поетів реалізується найчастіше через концепт «дорога». Так, у П. Перебийноса образ *дороги* більшою мірою пов'язаний із труднощами – тобто переважно це «життєвий шлях». У звичайному, первинному значенні «*смуга землі, по якій їздять і ходять*» [16, с. 378] автор порівнює дороги з *венами* («*дороги, наче вени*» [11, 71]), оскільки в житті людей вони відіграють аналогічну роль, сполучаючи населені пункти та допомагаючи дістатися до них швидше й легше. У значенні ж «життєвого шляху» («*напрямок руху в який-небудь бік, до якогось відомого або наміченого місця*» [18, с. 494]) означені вище труднощі метафоризуються з ознаками людини.

Лексема *дорога* як напрямок руху може виявляти переносне значення – духовне спрямування. Так, у поезії «*Великодня хода*», уже сама назва якої вказує на конкретну путь із семантикою ходіння, говорить про дорогу до Храму, що «*мережитья свічками*», і на ній «*горби і косогори, // долини і левади // мерехтять, переливаються // вогняними віночками*» [13, 399]. Хода таким чином і відбувається, якщо до церкви йти далеко (скажімо, до сусіднього села), і тоді здалеку спостерігається видовище мерехтіння, переливання вогнів у колоні людей. Однак, на нашу думку, поет має на увазі

духовний шлях, коли все життя людини позначене святими вогнями благочестя.

Образ *дороги* в А. Кичинського часто асоціюється саме з дорогою додому, і в цьому значенні використовуються й синонімічні варіанти – наприклад, *стежка*: «*І стежка додому // здається дорогою довгою; // і клени прадавні // запалюють зелено повіті*» [5, с. 6]. Ця строфа сповнена візуальності: сполучення *кленів прадавніх* з уявною *дорогою довгою* викликає асоціацію з сільськими польовими дорогами, обсадженими тополями чи кленами, що було актуально для 60-70-х років.

У фрагменті «*Приходимо на землю. // Від землі. // Не манівцями – шляхом затопленим, // щоби у жилах // світ переболів, // перекупів – і на віки знеболів...*» [5, с. 9] виділене словосполучення метафоричне позначає ту ж таки дорогу в тополях, але спрямовану в життя (*на землю*), і при тому сам іменник *шлях* відзначається семою напрямку.

У збірці «Листоноша – Земля» А. Кичинський знову говорить про мову з використанням лінгвістичних термінів, метафорично зіставляючи її з дорогою: «*Дорога додому – // пряма, наче мова, // що при написанні // береться в лапки – // тернова, // нервова, // святкова, // спадкова – // до слова останнього, // до напівслова, // відтворена // пам'яті ніг завдяки*» [8, с. 41]. Виділена порівняльна конструкція означається прикметником *пряма*, що формує термінологічне словосполучення «*пряма мова*», конкретизоване правописною конструкцією «*при написанні береться в лапки*». Загалом фрагмент складається з метафоричної конструкції «*дорога відтворена пам'яті ніг завдяки*» та послідовністю епітетів до іменника *мова – тернова, нервова, святкова, спадкова* з приядерними елементами *слово* та *напівслово*.

Образ *дороги* в А. Кичинського має не лише широке темпоральне значення, але й ще ширше – до рівня символічних образів авторської МКС. Так, у строфі «*Читаю напам'ять // каміння і порох доріг, // і дим полігонів, // і довгу дорогу додому, // і стежку додому, // і втоптаний в землю поріг*» [4, с. 38] не лише виділяємо темпоральні елементи, але відзначимо метафоричну модель «*читаю напам'ять...*» і епітетне словосполучення *втоптаний в землю поріг*, що постає символом єдності рідної домівки із землею.

В іншому фрагменті – інша *дорога*, на яку поет звертає увагу узагальненого ліричного героя (через відповідний особовий займенник): «*А там шляхи біжать за пруг, // і серед них твоя дорога // тебе чекає, наче Бога, щоби продовжити свій рух*» [4, с. 56]. Указує він на довгі життєві шляхи (*біжать за пруг*), які асоціюються нами з різними долями, оскільки *дорога* героя (*доля*) чекає його *наче Бога* – для продовження свого перебігу.

До складу концепту «*дорога*» входять ядерні елементи – іменники *дорога, шлях, стежка*: «*Пахне димом солодким // дорога додому, // хистка, наче кладка*» [4, с. 84]; «*Сірий тягнеться шлях <...> сіра тягнеться нить*» [4, с. 83]; «*Перехрестя віконної рами, // Стежок і доріг перехрестя. // Тоне в мареві даль <...> // красм світу страшить*» [4, с. 84]. Також відзначаємо приядерні елементи *тягнеться, перехрестя* та периферійний *даль*. Однак у такому мікроконтексті й інші одиниці набувають такої конотації: *хистка кладка,*

тоне в мареві й навіть метафоричне зіставлення *тягнеться нить*.

П. Перебийніс крім лексем *дорога, шлях* використовує іменник *траса*, наближаючи аналізовану семантику до сучасної динаміки життя: «*розпечена траса твоя*» [11, с. 10]. Ознака *розпечена* не лише вказує на небезпечність або важкість шляху, але й на означену динаміку (*розпечена* від швидкості). Також *траса* (у значенні «*лінія, що вказує напрям проходження*» [17, с. 237]) більше асоціюється з космічним простором, елементи якого митець активно використовує в побудові метафор.

Акцентуючи на зв'язку часу й простору, відзначаємо в А. Кичинського такий фрагмент: «*Птах летить, // звір біжить, // гад повзе // день у день, // рік у рік, // вік у вік*» [4, с. 24], де простір маніфестований виділеними дієсловами, а час – традиційними формами *день у день, рік у рік, вік у вік*, які позначають постійність і невблаганність часового руху. У тій же поезії фіксуємо й інші периферійні елементи означеного концепту – іменники *віз, воли*, дієслово *йдуть* – у строфі «*Віз як віз, // та й воли // як воли: // ремігаючи, // йдуть // спроквола. // Сивина // долину // й ковили // вже давно // і на них перейшла*» [4, с. 24–25] (часову ознаку при цьому маніфестує виділене словосполучення). Варто відзначити при цьому форму аналізованої поезії, яку автор розбиває на окремі рядки з акцентом на кожному словосполученні й навіть на окремих словах. На нашу думку, це візуальний показник розміреного руху чумацької валки.

Зіставлення концептів «*дорога*» та «*час*» спостерігається й через наявність їх ядерних елементів у межах однієї строфи: «*Ця дорога шпарка – // ледь помітна у часі шпарина, // крізь яку проника // вже не осінь, та ще й не зима*» [6, с. 67]. При цьому відбувається гра слів через використання омонімічного протиставлення (*шпарка* – прикметник і іменник) та позначається часовий проміжок (*вже не осінь, та ще й не зима*).

У межах категорії «*простір*», окрім концепту «*дорога*», використовуються й інші елементи на позначення власне простору як явища (стихії). Так, візуальність ландшафтного опису створюється А. Кичинським із застосуванням топографічних орієнтирів – *наче* малюється відповідна карта: «*...до лісу, що між // небом і полем засніженим // жирною рисою // в ледве помітних прожилках беріз відтіня // даль, короновану хмаркою полум'янистою // над призахідною міддю*» [10, с. 56]. Ці орієнтири виділено нами, проте слід також виділити означальні словосполучення, що надають опису колористичної гами: *засніжене поле, жирна риска, полум'яниста хмарка, призахідна мідь*. Два останні містять авторські епітети, а сполука *призахідна мідь* є метафоричною. Тобто означені орієнтири становлять комплекс просторових ознак.

Окремо пропонуємо розглянути використання поетами топонімів (ойконімів, урбанонімів й астронімів), що реалізують власне просторову категорію. Їх можна диференціювати на українські й зарубіжні.

Серед перших варто відзначити насамперед маніфестанти «*малої батьківщини*». Так, у П. Перебийніса це маркери особистих переживань упродовж життя. Так, рідне село *Слобода* згадується як уособлення всієї історії українського народу: «*Село моє не знамените, //*

та *вдача горда* у села. // *Його основа кам'яниста // пільму віків пережила. // Жорстокі ери та епохи // не подолали Слободу. // Кутами рідної опоки // біліє хата у саду*» [13, с. 418]. Виділені ознаки характеризують рідне село як незламне, горде. Словосполучення *основа кам'яниста* позначає духовну міцність, що допомогла пережити *жорстокі ери та епохи*, а фортецею (*опока*) є рідна *біла хата*.

Ще один спогад поета – навчання в університеті, а тому згадується славетне місто *Львів*, у якому – *львівські зими студені, іній, сиві дерева, сивий дим, сиві леви* (кілька таких скульптур у визначних місцях міста), у якому – *одержимі студенти*, названі автором пестливою формою катаяконіма *львів'яни – левенята* [12, с. 274]. Цей спогад викликає сум, оскільки означення *сиві*, що повторюються в описі міста, зрештою конкретизується стосовно самого автора та його товаришів: *«Відгуло. Відклекотіло. // Над чолом сяйнуло біло... // Львівські ватри. Заметілі. // Левенята посивілі»* [12, с. 274] (ознаки минулості – дієслова *відгуло, відклекотіло*, ознака старіння (безпосередньої сивини) метафорично відбита у словосполученні *над чолом сяйнуло біло*).

А. Кичинським «мала батьківщина» маніфестується через топоніми *Чаплинка, Сиваш*, навіть не конкретизовані відповідними ознаками родинності: *«Чаплинка. Степ. Аеродром. // Сиваський вітер під крилом. // Лечу між небом і землею!»* [7, с. 16] (метафори *вітер під крилом* та *лечу між небом і землею* є стертими, однак виконують функцію опису відчуттів польоту).

Обидва поети активно використовують київські топоніми – урбаноніми й гідронім *Дніпро*. Так, у межах міста П. Перебийніс відзначає такі назви внутрішніх об'єктів, що виконують функцію історичних або особистих маркерів. Так, у поезії «Острів Голосіїв» автор надає цій частинці Києва ознак невмирущості: *«У планету зернятком посіяна, // підосіння груша не вмира. // Зеленіє острів Голосіїв // на хисткому обрії Дніпра»* [12, с. 133]. Це відбувається не лише за допомогою безпосередньо конотованого дієслова з ознакою заперечення *не вмира*, але й опосередковано – через дієслівні словосполучення *у планету посіяна* та *зеленіє на хисткому обрії*, де в останній сполучі наявна антитеза *зеленіє – хисткий*, що характеризує позитивну динаміку означеної невмирущості.

Титульне словосполучення *острів Голосіїв* семантично передає своєрідну виключність міського об'єкта «Голосіївський парк» – як природного унікального місця, що є залишком древнього лісу. Це ніби острів у межах урбаністичного Києва, якому свого часу М. Рильський присвятив цілу збірку «Голосіївська осінь», і який П. Перебийніс у поезії «Голосніє Голосіїв» порівняв із *раєм*, від якого недалеко до самого Бога: *«За древлянською горою // голубіє слід лелечий. // І на білім видноколі // голосіївського раю // тьмяно зблискує видіння // піднебесної руки»* [12, с. 134]. Ще один урбанонім – *древлянська гора* – репрезентує київську старовину.

А. Кичинський використовує київські урбаноніми на позначення площ, церков і вулиць. Наприклад, у фрагменті *«від Богданової площі // до Андріївської церкви // дрібен дощик мов на прощу // по бруківці дрібо-*

тів» [6, с. 77] виділені мікротопоніми позначають просторовий напрямок (від площі до церкви), яким на прощу ходили прочани. Цю аналогію автор проводить через уособлений образ дощу (*мов на прощу по бруківці дріботів*).

Згадка поетом київського топоніма *Конча-Озерна* пов'язана з об'єктом *аеродром*, й автор ці об'єкти зіставляє як представників опозиції «село – місто», «природа – людина». Аеродром – це *«турбінне безсоння за лісом. // Дифузія неба й заліза, // тиші і грому»* (у цій характеристиці також присутнє протиставлення, репрезентоване периферійними елементами означених опозицій: *небо – залізо, тиша – грім*); природа – це емотивний опис *«Трава зацілює ноги»* [7, с. 18]. Акцентуємо також на іменнику *дифузія* (за словником – «процес взаємного проникнення речовин при взаємному стиранні» [1, с. 187]), що до означених протиставлень додає ознаку взаємопов'язаності їх елементів, тобто це вже не опозиція, а дихотомія.

Серед інших українських міст П. Перебийніс згадує *Тернопіль*, який асоціюється із тереном, що й лежить в основі народної етимології цього топоніма: *«Нас вітає Тернопіль // і росте в небеса. // А весна воскреса. // Зацівітає тернова краса»* [13, с. 485]. Строфа відзначається оптимістичним настроєм, висловленим позитивно конотованими дієсловами *вітає, росте, воскреса, зацівітає*. Останні три лексеми разом з іменником *весна* вказують також і на розвиток міста.

У збірці «Небо твоє і земля» автор опублікував кілька поезій із враженнями від його подорожі Кавказом, де метафори складаються переважно з гірських семантичних елементів. Так, у поезії «Кавказький міст» зіставляються *хмарка* в горах і *гриб* («*Понад нами хмарки гриби*») за ознакою верхнього накриття; образ мосту *між небом і водою* («*Провисає, наче доля, // міст між небом і водою*») зіставляється з долею (*провисає*); ознаки гірської природи зіставляються з тваринними ознаками, де сама форма *скель* асоціюється з іклами («*Стадо скель на бистрині // икїрить ікла кам'яні*»), та з людськими («*Важко дише вишина, // і регоче бистрина*») [11, с. 28], що передає звукові ефекти міжгір'я – через дієслова *дише* й *регоче* відповідно до гірських підвишень і водяних потоків, представлених іменниками з відповідною семантикою *вишина* та *бистрина*.

У поезії «Роздуми на схилі Машука» використано місцеві топоніми: *Бзиб* (гідронім), *Кавказ* (агоронім), *Машук* (оронім) [11, с. 29]. Так, гора Машук метафоризується через зіставлення з людиною: *«Сивіє у задумі // вершина Машука»* [11, с. 30] (відповідні ознаки – *сивіє* та у *задумі*). У поезії «Душа Ельбрусу» гора також наділяється ознакою думання: *«Мовчить Ельбрус. // У хмарах він загруз. // Про щось високе думає Ельбрус»* [12, с. 137] (сполуки *у хмарах загруз* і *про щось високе* передають ознаку гірської висоти). Ознака ж думання зумовлена віковою статичністю гірських масивів.

У побудову метафоричних конструкцій залучено й гірські фітоніми: *«Гілля своє колюче // розкрилює кизил»* [11, с. 29] (зіставлення чорного птаха через дієслово *розкрилює* відбувається з головною ознакою рослини *колюче гілля*). Проте головною ознакою (атрибутом) гірської місцевості є власне камінь, що асоціюється поетом із пам'ятником: *«Афіша кам'яна: <...> мов пам'ятник вона»* [11, с. 29] (за контентом поезії –

віртуальний пам'ятник М. Лермонтову, тому словосполучення *афіша кам'яна* сприймається як щось вічне, закарбоване у віках); Ознаку «кам'яний» семантично передають такі іменники, як *скеля, гора* та похідні від них форми: «*Каскади гір. Скелястий краєвид*»; «*Дрімас на порозі кам'янім // примарна слава*» (поезія «Могила Давида-Будівника в Гелаті») [11, с. 31]. При цьому іменник *краєвид* у такому семантичному контексті передає кам'янистий характер усього довколишнього простору.

Ознаку «кам'яний» поет навіть переносить на кавказькі мови, що відзначаються відповідною артикуляцією – на відміну від балтійських та української (польської говірки): «*обвал кавказької говірки*», «*балтійських мов ласкаві ріки*», «*Полісся квітне піснею роси*» [11, с. 70]. Виділяємо тут семантично марковані одиниці: *обвал* – на позначення гортанного мовлення, *ласкаві ріки* – на позначення м'якого мовлення, *пісня роси* – на позначення мелодійного мовлення.

А. Кичинський відвідав казахську землю – місця, де перебував у засланні Т. Шевченко. Наслідком цього стали згадки деяких місцевих топонімів, яким присвячено окремі поезії, зокрема «Угам»: «*В гаю Угам на березі Угаму // казахську землю босими ногами // відчув, як небо крильми, я*» [4, с. 33] (фіксуємо суб'єктивний аспект опису, що виражено словосполученням *відчув я босими ногами*). Далі в цій поезії автор описує степову місцевість із негативними ознаками «*земля конала*», «*спека набувала*», «*окропом сонця землю напувала*, // *і все живе спивало той окір*», «*спішило сонце немилостиво*», що передають загальну семантику літньої спеки у степу, що потребує одного – води. Саме тому гідронім *Угам* не лише йменує річку, але й уже сам асоціюється з порятунком: «*Земля тяглася спеклими губами // до явного спасителя – Угаму, // а той спішив за тридев'ять земель*» [4, с. 33]. У цьому разі пов'язана відповідним контентом пара *земля – Угам* конкретизується парою *степ – вода*.

У поемі «Іспанська печаль» поет виявляє свої почуття, пов'язані з відомими світовими трагедіями – у чеському селищі Лідіце (злочин фашистів) та в'єтнамському селі Сонгмі (злочин американців): «*Попелом Лідіце звіку пече мені очі, // серцю ж довіку лежать під золою Сонгмі*» [10, с. 55]. Виділяємо тут показники болючого відчуття ліричного героя, а також часові показники *звіку* та *довіку*, що вказують на вічність пам'яті про ці сумні події. У контексті ж цієї поеми такі відчуття пов'язані з актуальними на час її створення подіями в Чилі: «*над стадіонами Чилі // небо Іспанії крила чайні лама...*» (виділена метафора передає ці сумні відчуття).

Тобто кожна поїздка обох поетів до певної місцевості викликає в них необмежене коло емоцій, більшою мірою пов'язаних із місцевою природою, які реалізуються в метафоричних конструкціях поезій.

Разом із тим серед онімів відзначаються й астрономічні, використання яких пов'язано з алюзійними контекстами. Тут розглянемо їх як просторові елементи.

У П. Перебийноса цю роль виконують позначення окремих сузір'їв, які відіграють значну роль у формуванні МКС будь-якого етносу, зокрема українців. Так, сузір'я *Чумацький Шлях* виконувало важливу функцію орієнтиру для подорожніх, зокрема чумаків («візник і

торговець, що перевозив на волах хліб, сіль, рибу та інші товари для продажу» [2, 6, с. 354]), які на шляху до Криму (більшою мірою за сіллю) та далі – аж до Єрусалима, до Бога – звідки ще назви цього сузір'я *Божя Дорога, Небесна Дорога* [3, с. 646]) потребували такого орієнтиру. Тому в поета саме це сузір'я має кілька концептуальних значень:

– позначає одну з ділянок зоряного неба з його головною ознакою – зірками («*зірками відхрустів Чумацький Шлях*» [11, с. 36]);

– асоціюється з Батьківщиною, а відповідно – з долею ліричного героя («*Ходить воля серед поля. // А жита шумлять. // Це Чумацький Шлях. // Це моя земля. // Моя доля*» [12, с. 118]);

– репрезентує українську етнічну культуру з її головними ознаками («*Десь біля віщої зорі // душа в дорозі озирнеться – і їй засяє вдалині // Чумацький Шлях у вишиванці*» [13, с. 490]);

– бачиться поетом як пожиттєвий притулок для його душі («*І на дзвінкий Чумацький Шлях // земною піснею полину*») [11, с. 50].

Інші сузір'я не відзначаються такою концептуальністю, а просто є ядерними елементами метафор, що описують зоряне небо: «*Бачу: ронить Козеріг // попіл на свічу*», «*Бачу: Діва Близнюка мовчки обійма*» [13, с. 410]. У цих двох фрагментах окрім власне метафор є авторська ознака, висловлена словом-реченням *бачу*, що позначає суб'єктивну природу описаних явищ: лише ця особа-глядач бачить його саме таким чином – *Козеріг* своїм зоряним пилом затіняє якесь світило (можливо, місяць), а *Діва* та *Близнюки* зливаються в один масив зірок.

І все ж таки серед географічних назв України відзначаємо домінантність образу *Дніпра*, що поєднує всі характеристики опису – ландшафтні, часові та просторові. Наведемо тут приклад із П. Перебийноса, у якому ця домінантність виявляється: «*А веселка над полями // поспішає до Дніпра*» [12, с. 49]. Тобто все в Україні зводиться до головної водної артерії. Недарма один із синонімів рідного краю – *Наддніпрянина*, з якою пов'язано походження українців як етносу та їхня сутність як хліборобського народу: «*Вітри доріг шумлять у вишині // і терпко пахнуть хвойною тайгою, магнолією дихають пахкою // у хлібній наддніпрянській стороні*» [11, с. 70] (у цій строфі поет навіть згадує інші домінантні місцевості пострадянського простору, що *пахнуть хвойною тайгою* чи *дихають магнолією*, однак для нього всі вони сходяться до рідної *сторони*).

Висновки. Отже, можна зробити загальний висновок, що темпоральний складник мовомислення аналізованих нами поетів передбачає реалізацію концептуальної категорії «простір» і окремих концептів «простір», «час», «дорога» через фітоморфні, зооморфні, антропоморфні елементи, вербальні репрезентанти стихій «повітря», «вода», а також характеристики топонімних об'єктів України та світу. У межах інтенційної опозиції «мінорне – мажорне» обидва поети пов'язаність простору з часом виявляють саме через ознаки мінорності, що пов'язано з неможливою швидкоплинністю останнього. Відповідно в межах експресивної опозиції «динамічне – статичне» відзначаємо динамічність часу та статичність простору (за відносності такого виміру).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бибик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С.Я. Ярмоленко. Харків: Фоліо, 2006. 623 с.
2. Етимологічний словник української мови / ред. кол. О.С. Мельничук (гол. ред.) та ін. К.: Наук. думка, 2012. Т.6. 568 с.
3. Жайворонок В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. К.: Довіра, 2006. 703 с.
4. Кичинський А. В гості до мами. Вірші, поема. Київ: Веселка. 1991. 94 с.
5. Кичинський А. Вулиця закоханих дерев. Поезії. Київ: Молодь. 1976. 40 с.
6. Кичинський А. Дорога завдовжки в любов. Поезії. Київ: Молодь. 1988. 112 с.
7. Кичинський А. Землі зелена кров. Поезії. Київ: Молодь. 1982. 80 с.
8. Кичинський А. І. Листоноша – Земля: Поезії. Сімферополь: Таврія, 1985. 96 с.
9. Кичинський А. І. Танець вогню: Поезії. Херсон: Айлант, 2005. 88 с.
10. Кичинський А. Світло трави. Вірші, поема. Сімферополь: Таврія. 1979. 64 с.
11. Перебийніс П. Небо твоє і земля: Поезії. Київ: Молодь, 1979. 112 с.
12. Перебийніс П. Пшеничний годинник. Київ: ВІК, 2005. 352 с.
13. Перебийніс П. Цивілізація дерев. Київ: Український письменник, 2011. 392 с.
14. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Монографія. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.
15. Радзівська Т. В. Концепт шляху в українській мові: поєднання ідей простору і руху. Мовознавство, 1997. № 4-5. С. 17-26.
16. Словник української мови / Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда, А.А. Бурячок та ін. К.: Наукова думка, 1971. Т. 2. 550 с.
17. Словник української мови / Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда, А.А. Бурячок та ін. К.: Наукова думка, 1980. Т. 11. 700 с.
18. Словник української мови / Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда, А.А. Бурячок та ін. К.: Наукова думка, 1979. Т. 10. 658 с.
19. Сорока П. І., Ониськів М. М. Світ поезії Петра Перебийноса. Тернопіль: Джура, 2005. 112 с.

REFERENCES

1. Bibik S.P., Syuta G.M. Dictionary of foreign words: interpretation, word formation and word usage / ed. S.Ya. Yarmolenko, 2006. Is. 623 p.
2. The Etymological Dictionary of the Ukrainian Language / Ed. qty. OS Melnychuk (Editor-in-Chief) and others, 2012. Vol. 6. 568 p.
3. Lark V. Signs of Ukrainian ethnoculture: a dictionary, 2006. 703 p.
4. Kichinsky A. Visit his mother. Verses, a poem, 1991. 94 p.
5. Kichinsky A. Street of love trees. Poetry, 1976. 40 p.
6. Kichinsky A. The Road of Longitude to Love. Poetry, 1988. 112 p.
7. Kichinsky A. Earth's green blood. Poetry, 1982. 80 p.
8. Kichinsky A.I. The Postman is the Earth: Poetry, 1985. 96 p.
9. Kichinsky A.I. Dance of Fire: Poetry, 2005. 88 p.
10. Kichinsky A. Light of grass. Verses, a poem, 1979. 64 p.
11. Prebyinis P. Your Heaven and Earth: Poetry, 1979. 112 p.
12. Perebinis P. Wheat clock, 2005. 352 p.
13. Perebinis P. The civilization of trees, 2011. 392 p.
14. Prikhodko A.M. Concepts and conceptual systems in the cognitive-discursive paradigm of linguistics, 2008. 332 p.
15. Radievskaya T.V. The concept of the path in the Ukrainian language: the combination of ideas of space and motion // Linguistics, 1997. Is. 4-5. P. 17-26.
16. Dictionary of the Ukrainian Language / Institute of Linguistics; ed. I.K. Bilodid, A.A Buriachok and others, 1971. Vol. 2. 550 p.
17. Dictionary of the Ukrainian Language / Institute of Linguistics; ed. I.K. Bilodid, A.A Buriachok and others, 1980. Vol. 11. 700 p.
18. Dictionary of the Ukrainian Language / Institute of Linguistics; ed. I.K. Bilodid, A.A Buriachok and others, 1979. Vol. 10. 658 p.
19. Soroka P.I., Oniskiv M.M. World of poetry of Peter Perebinos, 2005. 112 p.

Verbalization of the conceptual category «Space» in the language of thought by A. Kychynskyi and P. Perebyinis

V. Ye. Bielinska

Abstract. The peculiarities of spatial description in the texts of Ukrainian poets A. Kychynskyi and P. Perebyinis are analyzed in the article. The use of temporal elements – the concepts «Road», «Space», «Time», which not only describe the realities of reality, but also realize the author's intentions, are investigated. The role of toponyms and astronoms as specifiers of author's language of thought, in particular autobiographical character, is determined. It is a comparative conclusion that space is closely related to time in both poets and therefore acquires dimness.

Keywords: A. Kychynskyi, P. Perebyinis, category «Space», concepts «Road», «Space», «Time».